

Kulturforståelse i militær kontekst

- *En kvalitativ studie av Forsvarets kulturforståelse i COIN*

Magnus Bjurstedt

Bachelor i militære studier, ledelse og landmakt

Emne fordypning

Krigsskolen

2018

Denne siden er blank med hensikt

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Problemstilling.....	2
1.3	Avgrensning	4
2	Metode- og kildevalg.....	5
3	Kultur i COIN.....	7
3.1	COIN.....	7
3.2	Kulturforståelse.....	8
3.3	Forsvarets analyse av kulturer	9
3.3.1	Beskrivende kulturforståelse.....	10
3.3.2	Dynamisk kulturforståelse.....	12
3.4	Operasjonell kultur.....	13
4	Forsvarets utfordringer	17
4.1	Doktriner og militære planleggingsprosesser	18
4.1.1	Amerikansk og britisk doktrine	20
4.2	Utdanning	23
4.3	Utfordring for organisasjonskulturen.....	25
5	Konklusjon	28
	Litteraturliste.....	30

Denne siden er blank med hensikt

1 Introduksjon

1.1 Bakgrunn

Kull Gram gjennomførte eksamen i ledelse av operasjoner våren 2017, der oppgaven var å drøfte situasjonsbevissthet og militært lederskap i opprørsbekjempelsesoperasjoner (*Counter Insurgency* - COIN). Da jeg satte meg inn i pensum, oppdaget jeg at begrepet kultur gikk igjen flere steder som en del av situasjonsbevisstheten. Jeg ble veldig nysgjerrig på hvordan kulturforståelse og situasjonsbevissthet hang sammen, og forstod etterhvert at begrepene, i COIN, henger uløselig sammen. Jeg bestemte meg ganske tidlig for at jeg skulle utforske dette nærmere i bacheloroppgaven. Da jeg startet innsamling av data, ble jeg oppmerksom på hvor lite fokus det var på kulturforståelse i norske doktriner, reglementer og håndbøker.

Selv har jeg tjenestegjort i Afghanistan to ganger og vet at det er for lite fokus på at vi som norske soldater skal forstå den afghanske kulturen. Dersom en sammenligner norske og amerikanske doktriner, vil en se at Forsvaret henger langt bak på dette feltet. I Forsvarets Fellesoperative Doktrine fra 2007 står følgende om kulturforståelse: «Prinsippet om kulturforståelse dreier seg om innsikt i og forståelse for sivilbefolkningens historie, tradisjoner og livsstil» (FST, 2007, s. 143).

FFOD 2007 og FFOD 2014 er klar på at kulturforståelse er en forutsetning for å kunne tilpasse seg et nytt operasjonsområde, men er lite spesifikk i forklaringen på hva det innebærer (FST, 2007, s. 158; FST, FST, 2014, s. 31). FFOD 2007 og 2014 legger ikke skjul på at kulturforståelse er særlig viktig i *Civil-Military Cooperation* (CIMIC), som Afghanistan er et eksempel på. Allikevel er våre egne doktriner mangelfulle, siden disse ikke forklarer hvordan man oppnår forståelse eller sier noe om slutttilstanden. NATO har ikke oppdatert sin definisjon av kultur siden 1973 (NATO, 2017, s. 37), og det eksisterer heller ingen felles COIN-doktrine som alle NATO-land på må forholde seg til. Hvorfor blir kulturforståelse neglisjert, når egne doktriner faktisk har stadfestet at det er viktig?

Afghanistanrapporten konkluderer med at norske styrker manglet forståelse for kulturen i landet, og at dette var en av grunnene til at Forsvaret ikke lyktes (2016, s. 204). Videre konkluderer rapporten med at institusjonalisering av erfaringer fra Afghanistan må gjennomføres for å ha bedre forutsetninger for å lykkes neste gang.

1.2 Problemstilling

I bakgrunnen for denne oppgaven ble leseren gjort oppmerksom på at Forsvarets doktriner, etter min mening, er mangelfulle. Viktigheten av forståelsen blir presisert i en rekke artikler, bøker og utenlandske doktriner. *Field Manual FM 3-24*, den amerikanske COIN-doktrinen, baserer seg på klassisk opprørsbekjempelsesteorier, med særlig vekt på David Galulas *Counterinsurgency Warfare* fra 2006 (Nyhamar, 2009, s. 4). David Galula er en av de største teoretikerne innenfor faget opprørsbekjempelse og argumenterer for at forståelse av lokale forhold er avgjørende for å vinne lokalbefolkningens støtte (Galula, 2006, s. 6). Britiske doktriner går så langt som å si at kulturforståelse er essensielt for å kunne drive opprørsbekjempelse (British Army, 2009, s. 11-9).

Det er ikke bare i nyere historie at kulturforståelse i militære operasjoner har fått betydning. Også den kjente teoretikeren Carl von Clausewitz (1976) skriver om kultur, men bruker et annet ord for fenomenet når han beskriver det han kaller treenigheten – befolkningen, militæret og myndighetene. Befolkning kan tolkes til å bety kultur, grunnet den bakenforliggende årsaken til at befolkningen var viktig. De franske styrkene var overlegne de prøyssiske, men ikke i antall eller utrustning. Clausewitz mente årsaken var den franske kulturen, deres historie, tro og ideologi gjorde de overlegne. Det var den franske befolkningens kultur som bidro til høy moral og stor kampvilje (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, ss. 6-7). Clausewitz mener at enhver kriger som ignorerer et av elementene i treenigheten, vil være helt ubrukelig.

Norske offiserer nytter i dag skjematiske modeller for å forstå kulturer. En slik tilnærming omtales som beskrivende kulturforståelse, og vil ikke kunne gi et nøyaktig bilde av operasjonsområdet (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 21). En beskrivende kulturforståelse legger til grunn at det er en essens som knytter menneskene i gruppen sammen. Med en dynamisk kulturforståelse vil offiserer og soldater enklere kunne tilpasse seg operasjonsområdet, og menneskene de skal jobbe med og for.

Dynamisk kulturforståelse legger til grunn at kultur skapes mellom mennesker i samhandling, og at kultur avgjøres av menneskers posisjon og situasjon (Dahl, 2013, s. 44). En dynamisk tilnærming til kultur er en prosess der man i møte med kulturen skaper en forståelse for relasjonen mellom militære handlinger og det kulturelle miljøet en operer i (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 287). En slik tilnærming blir av mange antropologer og forskere, som for eksempel McFate, Holmes-Eber, Thomas Hylland-Eriksen og Clifford Geertz, omtalt som den

mest effektive og riktige tilnærmingen. Denne oppgaven vil argumentere for at dynamisk kulturforståelse er mer riktig for militære organisasjoner enn den beskrivende tilnærmingen.

Afghanistanrapporten er klar i sin konklusjon. Norske styrker i Afghanistan hadde ikke den kulturforståelsen som var nødvendig for å løse oppdraget (Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, 2016, s. 204). Behovet for samfunnskunnskap er stort i konfliktområder, heter det i rapporten, og er med på å forsterke mitt budskap. Videre konkluderer rapporten med at erfaringer fra Afghanistan må institusjonaliseres, og således bidra til utvikling av fremtidige doktriner (Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, 2016, s. 204). Jeg ønsker at denne oppgaven skal være med på å kaste lys over kulturforståelsens manglende forankring i norske doktriner, samt viktigheten av godt utviklede utdanningsprogrammer gjennom følgende problemstilling:

Hvilken plass bør kulturforståelse i norske doktriner, reglementer og håndbøker?

Norsk doktrine er lite utfyllende innen COIN-teori. Dermed mangler også doktrinen en redegjørelse for hva kulturforståelse er, og hvordan fenomenet skal operasjonaliseres i COIN. Amerikansk og britisk COIN-doktrine utdyper kulturforståelsen og deres tilnærming til fenomenet. Norske doktriner bør se til disse, og annen teori, for å utvikle egen doktrine, og på den måten være bedre rustet til fremtidige oppdrag.

1.3 Avgrensning

Selv om kulturforståelse er viktig i de aller fleste operasjoner, vil det være mer sentralt i COIN-operasjoner (FST, 2014, s. 31). Derfor vil oppgaven ha fokus på å beskrive kulturforståelse i en COIN-operasjoner, da dette er mer utfordrende for konvensjonelle styrker. Oppgaven vil sammenligne norsk doktrine med amerikansk og britisk doktrine, da disse er relativt utfyllende. Doktrinene kan nyttes som inspirasjon i utviklingen av egen doktrine, selv om det må legges til at doktrinene likevel har sine mangler, og at de er relativt komplekse. Derfor vil denne oppgaven se på hvilke elementer av amerikansk og britisk doktrine som kan være nyttige, og vurdere dette opp mot antropologiske tilnærminger. Oppgaven vil redegjøre for to tilnærminger innenfor kulturforståelse som er essensielle i militære organisasjoner.

Opgaven vil drøfte norsk kulturforståelse utfra de doktriner, reglementer og håndbøker som er tilgjengelig for norske offiserer, publisert av Forsvaret. Offiserer og soldater står selvfølgelig fritt til å utdanne seg selv på temaet, men denne kompetansen vil ikke bli synliggjort i denne oppgaven. Derfor vil sannsynligvis leseren få et inntrykk av at det står dårligere til med kompetanse knyttet kulturforståelse, enn det i realiteten er. Videre skal det legges til at fenomenet redegjøres og drøftes på ulike nivåer, men oppgaven vil ha fokus på å utvikle kulturforståelse på det taktiske nivået.

2 Metode- og kildevalg

For å svare på problemstillingen, sammenligner oppgaven norske doktriner med eksisterende teori om kulturforståelse og amerikanske, samt britiske doktriner. For å problematisere fenomenet ytterligere nyttes rapporten «En god alliert – Norge i Afghanistan 2001-2014». Rapporten konkluderer med at Forsvaret ikke hadde god nok kulturforståelse, og gjør således temaet relevant for fremtidige oppdrag.

Ved å redegjøre for norsk kulturforståelse gjennom dagens doktriner, reglementer og håndbøker, vil leseren få innblikk i hvorfor kulturforståelse er utfordrende for norske soldater og offiserer. Deretter søker oppgaven å rette fokus på årsaker til at norske offiserer ikke har mulighet til å opparbeide seg ønsket kulturforståelse gjennom dagens doktriner, reglementer og håndbøker, publisert av Forsvaret. Når det foreligger en årsaksforklaring, vil det være enklere å forstå hvilken plass kulturforståelse bør ha, og å sette ord på hvilke områder som bør utvikles.

Denne oppgaven vil basere seg på kvalitativ innholdsanalyse, der jeg har samlet inn relevant data for å kunne se viktige sammenhenger mellom eksisterende teori og dagens doktriner (Johannessen, Tuft, & Christoffersen, 2016, s. 99). En kvalitativ innholdsanalyse åpner for bruk av øyevitneskildringer fra soldater og offiserer, som selv har opplevd kulturforståelse som utfordrende.

Det er lagt vekt på antropologiske teorier i denne oppgaven, da antropologi defineres som læren av menneske i et samfunn (Eriksen, 2010, s. 13). Antropologien søker å gjøre rede for den sosiale og kulturelle variasjonen i verden, samtidig som begrepsfesting og forstå likhetene mellom sosiale systemer og mellommenneskelige relasjoner står sterkt (Eriksen, 2010, s. 13). Claude Lévi-Strauss, en av pionerene innen antropologien, skriver at antropologien handler om hvor forskjellige mennesker kan være, men søker samtidig å finne svar på hvor riktig det er å si at alle mennesker har noe felles (Eriksen, 2010, s. 14).

Kulturforståelse er et fenomen som mange offiserer har et forhold til etter lang tilstedeværelse i Afghanistan. Sånn sett ville det latt seg gjøre å intervju tidligere sjef, som selv har opplevd andre kulturer på kroppen. Denne oppgaven bruker ikke intervju til å svare på problemstillingen da det er gjennomført mye forskning på temaet. En slik oppgave kunne i fremtiden vært interessant å sammenligne med denne. Problemstillingen lar seg svare på gjennom dokumentstudier.

FM 3-24.2, *Tactics in Counterinsurgency*, er en fortsettelse av FM 3-24, og er således en «guide» til hvordan en implementerer kulturforståelse i operasjonene. Derfor er det lagt større vekt på å forstå denne doktrinen, enn COIN-doktrinen FM 3-24.

For at oppgaven skal være aktuell for flere enn Forsvarets ansatte, vil den holdes ugradert. Dette medfører at en analyse av Etterretningsbataljonens og Forsvarets etterretningshøgskoles (FEH) kapasiteter, ikke blir gjennomført. Det er naturlig å tro at begge institusjonene har mye å tilføre i en debatt om kulturforståelse, og således kan graderingen svekke oppgavens reliabilitet. Realiteten er at etterretning som feltfunksjon bidrar til å skape situasjon- og kulturforståelse i staber og misjoner.

Oppgavens validitet er vanskelig å måle. Bruken av eksempler er med på å forsterke kulturforståelsens viktighet i COIN, men det er vanskelig å si noe om utdanning og utvikling av kulturforståelsen er med på å effektivisere den neste COIN-operasjonen. Oppgaven henter derfor sin validitet gjennom andre forskeres meninger og argumenter, samt doktrinenes operasjonalisering av begrepet.

3 Kultur i COIN

3.1 COIN

COIN som krigføring krever dypere forståelse for kultur enn andre former for krigføring. Kulturforståelsens viktighet har grunnlag i at COIN, slik vi nytter teorien i Norge, er befolkningscentrert. COIN er en politisk prosess for å vinne eller beholde befolkningens støtte (Thompson, 2005, s. 63). Galula (2006) mener befolkningen også gir informasjon, og er således en viktig ressurs for de militære styrkene. Støtten, mener Galula (2006), vinnes gjennom den aktive minoritet, som påvirker den passive. Både Galula (2006) og Thompson (2005) mener 10% støtter opprørsbekjemperen, 10% støtter opprørerne og 80% er nøytrale eller passive og kan vinnes over av begge parter. Både Thompsons (2005) og Galulas (2006) argument, om at COIN-operasjoner føres for og blant befolkningen, forsterkes av Sir Robert Smith, tidligere generalmajor i den britiske hæren:

In our new paradigm, which I call “war amongst the people”, you seek to change the intentions or capture the will of your opponent and the people amongst which you operate, to win the clash of wills and thereby win the trial of strength. The essential difference is that military force is no longer used to decide the political dispute, but rather to create a condition in which a strategic result is achieved.

(Pfanner, 2007, s. 719)

COIN føres blant befolkningen for å oppnå politiske mål, og det er de militære styrkenes oppgave å fasilitere for de politiske målene (Pfanner, 2007, s. 719). Dersom befolkningen ikke vinnes, vil en ikke oppnå det politiske målet (Galula, 2006, s. 6). Den økende globaliseringen gjør ikke operasjonene mindre kompliserte i fremtiden. Kilcullen argumenterer for at kompanisjefen i COIN må kjenne menneskene, topografien, økonomien, historien, religionen og kulturen i operasjonsområdet (2006, s. 29). Videre må kompanisjefen kjenne til alle landsbyer, veier, de eldste, menneskegrupper og stammeledere. Kompanisjefen skal være verdens beste ekspert i sitt område (Kilcullen, 2006, s. 29). Det er kun slik en kan vinne befolkningen, og det forsterker viktigheten av kulturforståelse i COIN på taktisk nivå.

Den norske strategiske målsettingen i Afghanistan var å bistå afghanske myndigheter i deres ansvar for å sikre stabilitet, sikkerhet og utvikling (Utenriksdepartementet, Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet, 2009, s. 3). En slik strategi gjenspeiler viktigheten av kulturforståelse blant norske militære styrker. Det finnes ingen vestlige løsninger på afghanske problem, men norske styrker må forstå de afghanske løsningene på

afghanske problemer (Ravndal, 2009, s. 24). For å finne disse løsningene og støtte de lokale myndighetene i neste operasjon, vil kulturforståelse spille en viktig rolle.

3.2 Kulturforståelse

For å kunne forstå begrepene kulturforståelse må kultur defineres tydeligere. Kultur er en menneskelig aktivitet som innebærer en bearbeidelse av naturen og en menneskelig åndsaktivitet (Dahl, 2013, s. 34). I norsk sammenheng brukes begrepet på forskjellig vis, men det er særlig to bruksområder som er relevant for denne oppgaven. Kultur kan være betegnelsen på en egen måte å leve på, eller være på. Med en slik forståelsen kan en forklare hvorfor steinaldermenneskene levde slik de gjorde. Andre eksempler på kulturer som faller inn under slik bruk av kultur er japansk kultur, MC-kultur, militærkultur og slik bruk av begrepet kultur er knyttet til samfunnsvitenskap og sosialantropologi (Dahl, 2013, s. 34).

Den andre bruken av begrepet kultur, som i denne oppgaven er relevant, er kultur som meningsfelleskap. Med denne bruken menes de felles verdiene, mønster av meninger, koder, ideer osv. vi mennesker har. Bruken av begrepet kultur i denne sammenheng er knyttet til studiet av kommunikasjon (Dahl, 2013, s. 34). Begge bruksområdene av begrepet utgjør det vi trenger å vite om kultur for å kunne bedrive interkulturell kommunikasjon. Men allikevel er det nødvendig med ytterligere definisjon av begrepet, da ulike teoretikere tillegger kultur forskjellige meninger.

Kultur kan forstås på forskjellige måter, men denne oppgaven vil ha fokus på to. Den kan forstås gjennom en beskrivende kulturforståelse, eller gjennom det dynamiske kulturbegrepet (Dahl, 2013, s. 35). Teoretisk sett står disse perspektivene på kulturforståelse i motsetning til hverandre, men vil i praksis utfylle hverandre. Den beskrivende kulturforståelse defineres av Arne Martin Klausen som de ideer, verdier, regler, normer, koder og symboler et menneske overtar fra den foregående generasjonen, og som man forsøker å bringe videre – oftest noe forandret – til den neste generasjonen (Dahl, 2013, s. 35). Med denne forståelsen av beskrivende kulturforståelse kan en si at kultur er en sosial menneskelig aktivitet som forandres over tid. Hvordan beskrivende kulturforståelse henger sammen med militære planprosesser vil oppgaven komme tilbake til.

Den dynamiske kulturforståelsen defineres blant annet professor Thomas Hylland Eriksen som de ferdigheter, oppfatninger og væremåter som personer har tilegnet seg som medlemmer av et samfunn (2010, s. 15). Definisjonen mener Hylland Eriksen at antropogen Clifford Geertz skal ha mye av æren for. Med denne definisjonen mener Hylland Eriksen at kultur både kan vise til grunnleggende likheter og systematiske forskjeller mellom mennesker (2010, s. 15). Hylland Eriksen og Geertz tilhører den dynamiske forståelsen av kultur, sånn som mange andre antropologer. Dynamisk kulturforståelse vil gjøre kulturen enklere å operasjonalisere, da soldater og befal vil være forberedt på hvordan ulike kulturer påvirker situasjoner og posisjoner (Dahl, 2013, s. 42). En dynamisk tilnærming legger vekt på hvordan vi som mennesker fortolker situasjonene, og hvordan vi handler (Dahl, 2013, s. 43). Oppgaven vil komme tilbake til hvordan dynamisk kulturforståelse kan påvirke militære planprosesser, og hvordan en slik tilnærming kan forbedre norsk kulturforståelse.

3.3 Forsvarets analyse av kulturer

Det som er verdt å nevne om kulturforståelse og COIN i FFOD 2014, er allerede nevnt i denne oppgaven. Derfor vil leseren gis et innblikk i de håndbøker som er designet for å gi soldater og offiserer økt kulturforståelse. Holmes-Eber foreslår en rekke punkter for forbedring og utvikling av kulturforståelse (2016, s. 13). Særlig ett punkt trenger redegjørelse, da det er viktig for leseren og forstå hvilke metoder som i dag nyttes for å kartlegge eller ramme inn en kultur. ASCOPE (*Area, Structures, Capabilities, Organizations, People, Events*) er et rammeverk for planleggere av militære operasjoner. Ved å evaluere disse faktorene, vil en soldat og offiser være mer rustet til å operere i en ukjent kultur (Holmes-Eber, 2016, s. 2).

Stabshåndboken for Hæren tar for seg ASCOPE og PMESIII (*Political, Military, Economic, Socio-cultural, Infrastructure, Information*) (2015, s. 131). Håndboken er ikke rettet mot en spesiell type operasjon, men er ment å dekke all operasjonsplanlegging (Hærens Våpenskole (HVS), 2015, s. 2). Det nevnes i kapittelet at analyse av sivile forhold ofte blir av større betydning i stabiliseringsoperasjoner, men kan allikevel nyttes i konvensjonelle militære operasjoner. Dette medfører at kapittelet om analyse av sivile forhold verken er meget godt eller veldig dårlig, men er skrevet for å kunne analysere sivile forhold i enhver kontekst, og således er ASCOPE/PMESII et godt verktøy.

Analyse av sivile forhold kan sies å være noe en gjør på et kart (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 34). Etter endt analyse av sivile forhold, skal den som planlegger sitte igjen med en kalk som viser befolkning/bosettinger, viktig sivil infrastruktur, beskyttede objekter i henhold til folkeretten og primære identiteter og lojaliteter. I tillegg skal en ha funnet signifikante kulturelle forhold, og en oversikt over konfliktlinjer som eksisterer mellom befolkningen (Hærens Våpenskole (HVS), 2015). En slik forståelse av kultur, som stabshåndboken ønsker skal nyttes, er beskrivende.

3.3.1 Beskrivende kulturforståelse

Beskrivende kulturforståelse betegnes ofte også som essensialistisk eller normativ, men er ikke det samme. Dahl definerer essensialistisk kulturforståelse slik:

Med essensialistisk kulturforståelse antas det at det er en essens (ekstrakt), en kjerne som uttrykker homogenitet og en særegenhet i en bestemt kultur. Det kan være ferdigheter, væremåter og oppfatninger som anses som karakteristiske for akkurat denne kulturen.

(2013, s. 38)

En slik beskrivelse av essensen er ikke nødvendigvis objektiv eller verdinøytral, da man ikke kan gå ut i fra at alle mennesker i en kultur verdsetter de samme verdiene eller deler de samme normene (Dahl, 2013, s. 39). Interkulturell kommunikasjon knytter seg i stor grad til teorien om essensialistisk kulturforståelse, og Geert Hofstede definerer kultur som den kollektive mentale programmeringen som skiller medlemmene av en menneskegruppe fra en annen (Samovar, Porter, & McDaniel, 2011, s. 20).

Dersom en nytter Geert Hofstedes definisjon av essensialistisk eller normativ kulturforståelse, blir kultur objektiv, og en kan enkelt nytte essenser til å stadfeste kulturforskjeller (Dahl, 2013, s. 39). Litteraturen skrevet om essensialistisk forståelse beskriver kultur som noe folk har eller tilhører. Et eksempel Dahl (2013) bruker, er at vi tilhører norsk kultur fordi vi bor i Norge, deler vår felles historie, vi snakker det samme språket og feirer 17. mai. Dersom dette er aktiviteter eller symboler som gjør at vi tilhører norsk kultur, og den alene, vil vi enkelt kunne måles opp mot andre kulturer, og skjematisk kunne sette opp kulturforskjellene og måle disse (Dahl, 2013, s. 39).

For å forenkle beskrivende kulturforståelse, kan en si at kultur styrer mennesker (Dahl, 2013, s. 44). Med beskrivende forståelse som utgangspunkt, kan ikke et menneske tilhøre flere kulturer. Dersom alle mennesker innenfor en gruppe mennesker tilhører samme kultur, vil de ha den samme essensen, eller kjernen som fører dem sammen. Et eksempel fra Dahl (2013) beskriver problematikken med en slik forståelse godt: en norsk student snakker med en venn i Sydney via SMS på trikken på vei til skolen. Disse to har utviklet en egen sjargong seg imellom. De liker den samme musikken, ser de samme filmene, og spiser den samme maten på McDonalds. Hvilken kultur har disse ungdommene når vennen i Sydney kan surfe i havet samme ettermiddag, samtidig som studenten i Norge kan gå på ski i marka, eller besøke bestemoren sin? (Dahl, 2013, s. 40).

Beskrivende kulturforståelse legger ikke vekt på kulturinnholdet som er usynlig eller ubevisst (Dahl, 2013, s. 37). De ytre kulturformene, som for eksempel bunad, hijab eller hilsener, kan gi forskjellige assosiasjoner for forskjellige mennesker. Blant annet kan en tildekket muslimsk kvinne gi assosiasjoner til kvinneundertrykkelse og mishandling, selv om dette nødvendigvis ikke stemmer (Dahl, 2013, s. 37). Dette medfører at de ytre kulturformene kan sees med forskjellig kulturelle briller, og tillegges ulike meninger. I Forsvaret vil en slik tilliggelse av meninger få fatale konsekvenser, da operasjoner kan planlegges på feil grunnlag med beskrivende kulturforståelse til grunn.

Forsvarets kulturforståelse baserer seg på en beskrivende tilnærming. Dette kan argumenteres for, da det nyttes metoder som fører til en skjematisk forståelse av en kulturs ytre former (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 20). Kulturen som analyseres sees ofte i sammenheng med egen kultur, gjennom Hofstedes modell, ASCOPE og PMESII. Hofstedes modell klassifiserer kultur, basert på fem dimensjoner: maktdistanse, usikkerhetsunnavikelse, individualisme, maskulinitet, kort- eller langtidsperspektiv (Samovar, Porter, & McDaniel, 2011, s. 19). Modellen kritiseres for å redusere kulturen til fem selvstendige dimensjoner, gi manglende forståelse for kulturers endring over tid og ignorering av et lands heterogenitet (Kirkman, Lowe, & Gibson, 2006, s. 286). Dette betyr i praksis at ulike kulturer, kan bli vurdert som like. Modellen er likevel benyttet av mange forskere, grunnet dens klarhet og parsimoniske tilnærming. Forskere hevder at offiserer ofte velger slike løsninger under analysing av kultur, da dette er enkelt (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 34). Ved å velge en dynamisk kulturforståelse vil man lettere kunne oppfatte de ulike kulturene som eksisterer i et land eller område, og se at medlemmer i et samfunn ofte er knyttet til flere kulturer.

For å forstå hvorfor dynamisk kulturforståelse kan være enklere å operasjonalisere enn den beskrivende tilnærmingen, er en avhengig av å forstå de grunnleggende forskjellene. Beskrivende kulturforståelse legger til grunn at kulturer styrer mennesker, mens den dynamiske legger til grunn at mennesker forhandler kultur (Dahl, 2013, s. 44). Videre vil en beskrivende tilnærming søke å finne fellestrekk mellom mennesker, mens en dynamisk tilnærming ser på samhandling mellom mennesker. En dynamisk kulturforståelse legger ikke vekt på essenser som gjør alle mennesker like, men legger heller fokus på at det er ulike verdier hos forskjellige mennesker i gruppen (Dahl, 2013, s. 44).

3.3.2 Dynamisk kulturforståelse

Problematikken i overnevnte eksempel med studenten og vennen, løses av dynamisk kulturforståelse. Studenten kan både tilhøre ungdomskulturen, som flere mennesker i verden tilhører, samtidig som han har en familiekultur med sin bestemor. Det er ikke essensen som er avgjørende for hvilken kultur du tilhører, men posisjon og situasjon (Dahl, 2013, s. 40). Geertz ble en talsmann for slik forståelse av kultur, da han i *The Interpretation of Culture* argumenterte for at mennesker tilskriver all menneskelig aktivitet mening. Det er mønsteret av meninger som stadig dannes og nyskapes ved at mennesker kommuniserer med hverandre, vi kaller kultur (Dahl, 2013, s. 41). Med dynamisk kulturforståelse er ikke kultur lenger noe mennesker har, men noe posisjonerte mennesker gjør gjeldende i situasjonsbestemte møter med andre mennesker (Dahl, 2013, s. 40).

Hylland Eriksen mener strengt adskilte kulturer, uten kontaktflater og fellestrekk, ikke eksisterer i den virkelige verden (Dahl, 2013, s. 41). For eksempel har nordmenn og innvandrere lik forståelse av hvordan man skal opptjene midler til livets opphold, og at de i dette henseende har felles kultur, men at gruppene på andre områder har ulik kultur. Derfor definerer Hylland Eriksen kultur innenfor dynamisk kulturforståelse som det omskiftelige meningsfelleskapet som gang på gang etableres og forandres når mennesker gjør noe sammen (Dahl, 2013, s. 41). Ferdigheter, væremåte og oppfatninger forandres ikke hver gang mennesker kommuniserer. Med denne definisjonen, er ikke kultur et objektivt eksisterende fenomen, men heller subjektiv og sosialt konstruert i møte mellom mennesker (Dahl, 2013, s. 41).

En fenomenologisk tilnærming betyr å utforske og beskrive mennesker og deres erfaringer med og forståelse for et fenomen (Johannessen, Tuft, & Christoffersen, 2016, s. 78). Derfor kan en gjennom et fenomenologisk perspektiv se på kultur som en fortolkningsramme som er knyttet til hvert enkelt individ (Dahl, 2013, s. 41). Individer fortolker sanseinntrykk forskjellig, og vil handle på bakgrunn av fortolkningen, ikke på bakgrunn av den objektive kulturen individet tilhører. Dynamisk kulturforståelse åpner for at flere mennesker kan ha samme fortolkningsramme, og det vil da oppstå intersubjektiv enighet, som gjør den daglige kommunikasjonen mellom dem enklere (Dahl, 2013, s. 41).

Denne mer konstruktivistiske tilnærmingen til forståelse av kultur gir mer mening i dagens globaliserte samfunn, der mennesker over hele verden kan knyttes til ulike kulturer i ulike situasjoner. Dynamisk kulturforståelse åpner for at mennesker kan tilhøre flere ulike sosiale felleskap. Den beskrivende kulturforståelsen som nå ligger til grunn for operasjonsplanlegging kritiseres av flere kjente antropologer og forskere på temaet (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 21). Dynamisk kulturforståelse vil kunne gi soldater og befal en bedre forståelse for kulturers kompleksitet og dynamikk. Salmoni og Holmes-Eber (2008) bruker fem kulturelle dimensjoner for å skape en dynamisk kulturforståelse, og således operasjonalisere kultur. En slik tilnærming til kulturforståelse vil gi norske styrker en fordel under planlegging og gjennomføring av operasjoner (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 22)

3.4 Operasjonell kultur

Barak A. Salmoni og Paula Holmes-Eber sine fem holistiske dimensjoner er i motsetning til Hofstede sine dimensjoner basert på antropologi og ikke psykologi (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 20). Hofstedes modell sammenligner de psykologiske predisposisjonene til bedriftsledere og ser på forskjeller i deres lederstil. Modellen er derfor ikke egnet til å forklare hele kulturer og menneskene i den (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 20).

Misbruk av Hofstedes modell fører til kulturelle stereotyper, fordommer og etnosentriske holdninger (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 21). Hvordan dette påvirker soldatenes og offiserens evne til å løse oppdrag, vil drøftes senere i oppgaven. Salmoni og Holmes-Ebers argumenterer for at soldater og offiserer trenger tre antropologiske modeller for å være forberedt på å møte kulturen i operasjonsområdet (2008, s. 22). Disse tre modellene er en økologisk, en sosial struktur modell og en symbolsk (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 22).

Ved å integrere modellene, vil soldater og offiserer kunne mer enn bare å beskrive kulturen, men også kunne påvirke den menneskelige adferden (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 22). For å forenkle prosessen, er det utviklet fem kulturelle dimensjoner som bør nyttes i planlegging og utføring av operasjoner (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, ss. 24-25). Disse fem er siviles samspill med omgivelsene, deres forhold til økonomi, sosiale strukturer, politiske strukturer og deres trossystemer. For at leseren skal få ett inntrykk av hvordan dimensjonene fungerer i praksis vil dimensjonene redegjøres for med tilhørende eksempler.

Forståelse av hvordan sivile bruker sine omgivelser mener Holmes-Eber vil kunne gi den militære organisasjonen forståelse for den kulturelle basisen for konflikten (2016, s. 3). Gjennom å undersøke fundamentale relasjoner mellom den lokale befolkningen og deres ressurser som land, vann, mat og drivstoff, kan soldater og offiserer ikke bare identifisere årsaken til konflikter, men også utvikle måter å tilpasse operasjonene på (Holmes-Eber, 2016, s. 3).

Under en opprørsbekjempelsesoperasjon i Fallujah i Irak, ble den lokale befolkningen pålagt å stanse vannpumpene sine av amerikanske soldater, slik at amerikanske kjøretøy kunne passere et bekkeløp enklere. Amerikanerne hadde analysert seg fremt til at det var for mye vann i kanalen, og at vannpumpene måtte stanses for at de skulle kunne opprettholde bevegelsesfrihet. For den lokale befolkningen fikk dette konsekvenser for jordbruket, da de ikke fikk tilstrekkelig med vann. Amerikanerne merket en økning i bruk av improviserte veibomber (IED) og etter samtaler med sjeiker og lokale råd, ble amerikanerne oppmerksomme på feilen de hadde begått (Holmes-Eber, 2016, s. 3).

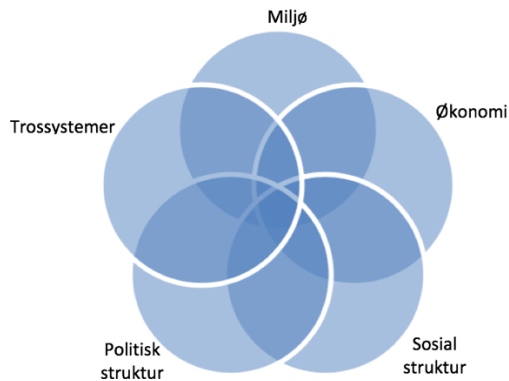
Den neste dimensjonen, som uløselig henger sammen med bruken av omgivelsene, er økonomiske forhold. De fysiske aspektene ved krig og konflikt er veldig synlige. Veier, infrastruktur og bygninger vil bli skadet, og det samme vil den lokale økonomien. En stor utfordring for koalisjonsstyrker vil være å finne en måte å styrke den lokale økonomien på. Det er ingen selvfølge at det er en bank i alle landsbyer i rurale områder som medfører vanskeligheter med utbetaling av lønn og andre transaksjoner. I enkelte land, praktiseres Koranens forbud mot lån med rente, og krever derfor en helt annen tilnærming dersom man skal for eksempel starte en bedrift (Holmes-Eber, 2016, s. 5)

De sosiale strukturene vil for en koalisjonsstyrke være viktige å forstå. I Forsvaret har vi en klart definert sosial struktur, som er gjenkjennelig i de fleste forsvar. Med sosial struktur menes mønsteret av relasjoner som påvirker et individs plassering og rolle i et samfunn (Holmes-Eber, 2016, s. 6). I enkelte kulturer vil alder, kjønn og stammetilhørighet avgjøre et individs rolle i et samfunn, avhengig av personens egnethet (Holmes-Eber, 2016, s. 6). Kvinner i Afghanistan har en annen rolle i samfunnet enn kvinner i vesten. Dette erfarte Major Posey, da han var nødt til å bruke en av kvinnene i hans avdeling til å kommunisere og interagere med afghanske kvinner for å få forståelse for deres situasjon (Holmes-Eber, 2016, s. 7).

Forståelse av de politiske strukturene vil også være viktige å forstå for en koalisjonsstyrke som ønsker å lykkes med operasjoner i en ukjent kultur. I for eksempel Afghanistan er myndighetene en refleksjon av de sosiale strukturene (Holmes-Eber, 2016, s. 7). Sittende president Ashraf Ghani og tidligere president Hamid Karzai, som begge til sammen har styrt landet siden 2004 tilhører begge den pashtunske delen av befolkningen, som er den største og den mektigste etniske gruppen. Dette utgjør en utfordring for koalisjonsstyrker da myndighetene ikke reflekterer alle de ulike etniske gruppene i landet.

Den siste dimensjonen, er trossystemene. Kultur, som blir uttrykt gjennom interaksjoner og handlinger, er påvirket av trossystemet til menneskene i gruppen. En slik påvirkning fører til ulike forståelser av samme handling. Et godt eksempel på dette kan hentes fra Georgieva & Marinov (2017) sin artikkel, der de beskriver to afghanske soldater som holder hender. Dette gjør de fordi de er nære venner, og har gjensidig respekt. En slik handling i vesten viser heller til et homoseksuelt forhold, enn et nært vennskap. Dersom en vestlig soldat ikke ønsker å holde hender med en afghansk soldat, anses dette som en fornærmelse.

Dimensjonene er i seg selv viktige å forstå hver for seg, men dersom en soldat eller offiser ikke kan se sammenhengen, og hvordan dimensjonene påvirker hverandre, vil han eller hun mest sannsynlig ikke lykkes under interaksjon med den lokale befolkningen (Holmes-Eber, 2016, ss. 10-11). En endring i en av dimensjonene, vil føre til endring i en eller flere av de andre.

Figur 1: Sammenhengende dimensjoner, Holmes-Eber, 2016 s. 11 (oversatt til norsk)

For å understreke sammenheng mellom dimensjonene kan *After Action Report (AAR)* fra *Combined Joint Task Force in the Horn of Africa (CJTF-HOA)* av Oberst Huddleston nyttes. Styrken hadde iverksatt arbeid med brønner og veier for å skape stabilitet i området de opererte i. Som en del av operasjonene, ankom de en landsby plassert på en høyde, 3 km fra nærmeste vannkilde. Vannet i kilden var skittent, og fylt med krokodiller. Styrken bestemte seg for å bygge en brønn, slik at befolkningen skulle slippe å gå 3 km, drikke skittent vann, og forhindre at noen ble drept av krokodiller. Det viste seg, etter samtaler med befolkningen, at 10% av landsbyens beboere tjente penger på å hente vann. Ved å bygge brønnen, ville styrken ha endret miljøet befolkningen bor i, samt påvirket økonomien til 10% av befolkningen (Holmes-Eber, 2016, s. 12).

En slik tilnærming til kultur kan gjøre norske styrker mer effektive i COIN-operasjoner, men det krever at dimensjonene og modellene, samt fenomenet kulturforståelse forankres i doktriner og utdanningsprogram. Operasjonell kultur er ikke noe som er, men noe man gjør (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 287). Operasjonell kultur er en prosess der man nytter dimensjonene og deres komponenter til å skape en nøyaktig og presis forståelse for relasjonen mellom de militære handlingene og det kulturelle miljø en opererer i (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 287).

4 Forsvarets utfordringer

For å forstå hvordan en militærorganisasjon bør analysere kultur, vil det være nødvendig å redegjøre for hva kultur betyr for organisasjonen og for operasjonene som skal gjennomføres. Dette vil gjøres gjennom en analyse av litteratur om temaet, og gjennom Forsvarets egne betraktninger om hvordan en militær organisasjon tilriver seg informasjon om kultur og sivile forhold. Det er liten tvil om at kulturelle forskjeller er utfordrende for norske soldater i utenlandsoperasjoner. Dette er spesielt synlig i Afghanistanrapporten (2016), der det konkluderes med følgende:

Behovet for samfunnskunnskap er stort i konfliktområder. Norske myndigheter må tidlig kartlegge hvilken kompetanse som finnes om aktuelle innsatsområder og søke å bringe slik kunnskap inn i planleggingen av en innsats så raskt som mulig. Dette omfatter å knytte til seg personer fra aktuelle innsatsområder og trekke fordeler av deres faglige og språk- og kulturkompetanse. Når et innsatsområde vurderes som en langsiktig satsning, bør norske myndigheter avsette ressurser til intensiv språkopplæring av medarbeidere både på sivil og militær side.

(Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, 2016, s. 204)

Det er som er interessant med denne konklusjonen, er at Afghanistanrapporten (2016) konkluderer med at språkopplæring er viktig om en skal kunne operere i et område over en lengre tidsperiode. Men forskere på temaet er tydelige på at språkforståelse alene ikke er godt nok til å kunne forstå og jobbe i en annerledes kultur (Laurence, 2011, s. 494). Laurence mener at språk er mindre komplekst enn kultur, og at soldatene og offiserene må kunne mer enn å hilse og si *ah salamalaikum* (2011, s. 494). Soldater og offiserer må kunne kjenne igjen ansiktsuttrykk, slik at man forstår hva lokalbefolkningen føler (Laurence, 2011, s. 494). Disse uttrykkene kan være sinne, lykke, avsky og falske smil. Grunnen til dette mener Laurence er misforståelser som kan oppstå, da kulturer responderer på like situasjoner forskjellig (2011, s. 494).

Kulturelle forskjeller vil virke store for vestlige militære styrker i land som for eksempel Afghanistan, og vil ofte føre til misforståelser (Holmes-Eber, 2016, s. 1). Et slikt møte med en kultur som er så forskjellig fra egen, vil ofte gi et kultursjokk. Dette kultursjokket kommer av ulike forskjeller som kan være knyttet til hygiene standarder, behandling av kvinner, respekt for livet, holdninger til korrupsjon eller andre religiøse verdier som er forskjellig fra egne (Holmes-Eber, 2016, s. 1).

Det er flere grunner til at Norge ikke lyktes så godt i Afghanistan. En av grunnene, som nevnt tidligere i denne oppgaven, var den manglende kulturforståelsen (Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, 2016, s. 204). Det må sies at sannsynligheten for at alle *Provincial Reconstruction Team* sjefer (PRT) eller *Task Unit*-sjefer var like dårlig er liten, men det generelle inntrykket til Afghanistanrapporten (2016) er at kulturforståelsen var for dårlig. Det kan være flere grunner til at norske soldater ikke har den kulturforståelsen som kreves i en COIN-operasjon, men overnevnte teori peker på tre vesentlige faktorer. For det første så planlegges norske COIN-operasjoner i et militært vakuum (Ravndal, 2009, s. 24). Slike operasjoner eller kampanjeplaner bør planlegges innenfor omfattende tverretatlige rammer, der sivile instanser og eksperter, samt sivil humanitærbistand kan påvirke planene.

For det andre er dagens utdanningsprogram for dårlig, og det blir lagt for stor vekt på at avdelingssjef skal utvikle egne utdanningsprogram for sin avdeling før deployering. En slik tilnærming til utdanning medfører ulik kompetanse i de ulike kontingentene, og er lite fordelaktig når det er befolkningen det går utover. Mangel på utdanning vil føre til den tredje og siste utfordringen som er etnosentrisme holdninger i organisasjonen (McFate, 2010, s. 198). Etnosentrisme er for soldater og offiserer som skal jobbe med den lokale befolkningen ikke et godt utgangspunkt.

4.1 Doktriner og militære planleggingsprosesser

Den norske deltagelsen i Afghanistan har synliggjort flere utfordringer Forsvaret står ovenfor for å lykkes i slike operasjoner. Blant annet var det en viss grad av tvetydighet mellom den politiske diskusjonen og den tilhørende beslutningsprosessen (Ravndal, 2009, s. 24). Dette var til forvirring knyttet til ideen om norsk strategi, og hadde konsekvenser for hvordan kampanjeplaner og operasjoner ble planlagt. Den militære planleggingsprosessen ble gjennomført i et militært vakuum (Ravndal, 2009, s. 24). Prosessen var dominert av militær etterretning, i stedet for et tverretatlig samarbeid, for å få på plass strategier som er nødvendig for lykkes (Ravndal, 2009, s. 24). I mangel på utfyllende doktriner, ville en strategi kanskje kunne bidratt positivt i planlegging, særlig da med fokus på kulturforståelse. Dette med bakgrunn i kulturforståelsens viktige bidrag i COIN-operasjoner, og at nettopp dette allerede er konstatert i norske doktriner og reglementer.

Det hevdes at det er en oppfatning i Forsvaret, at hvis en kan vinne en konvensjonell krig, vil en lykkes i COIN (Ravndal, 2009, s. 25). Doktrinen som er nyttet til å forberede norske styrker til utenlandsoperasjoner, Forsvarets doktrine for landoperasjoner 2004, omtaler ikke COIN eksplisitt, men beskriver kun større landoperasjoner, der blant annet fredsstøtteoperasjoner (FSO) trekkes frem (Ravndal, 2009, s. 25). Gapet dekkes opp av FFOD 2007, der doktrinen beskriver operasjonene: «... slike operasjoner kombinerer militære, diplomatiske og økonomiske virkemidler som er innrettet mot å bekjempe bevegelsen, dens eksterne støtte og støtte fra lokalbefolkningen» (FST, 2007, s. 42). Denne ene setningen er ikke dekkende for alle utfordringene, midlene og målene med en COIN-operasjon. Det er særlig lite imponerende at doktrinen utelater politikk, som fremheves som en av de viktigste målsetningene i COIN (Ravndal, 2009; Galula, 2006).

I en planleggingsprosess på taktisk nivå, nyttes plan- og beslutningsprosess (PBP) slik den er forklart i Stabshåndboken (2015). Hvordan denne prosessen behandler kulturforståelse er allerede redegjort for i denne oppgaven, men det er nødvendig å drøfte noe om bakgrunnen for hvorfor det er nettopp slik. NATO definerer kultur til å være detaljer i terrenget som er menneskeskapt. Inkludert er elementer som veier, bygninger og kanaler, grenselinjer, og i bred forstand alle navn og tegnforklaringer på et kart (2000, s. 37). Denne definisjonen er fra 1. mars 1973. Definisjonen er ikke blitt oppdatert siste de 45 årene og kan være dimensjonerende for hvor viktig NATO og Forsvaret mener kulturforståelse er.

Kultur er i Forsvaret i dag et sekkebegrep og mangler som fagområde en militær kontekstuell definisjon (Holo & Andreassen, 2010, s. 22). NUPI rapporten argumenterer for at Norge, NATO og andre medlemsland ikke har kommet særlig langt i prosessen med å definere og operasjonalisere begrepet (2010, s. 22). Dette vanskeliggjør utviklingen av fagområdet. Kulturforståelse bør være en integrert del av situasjonsforståelsen, da gode beslutninger ofte tas med bakgrunn i god situasjonsforståelse (Endsley, 1995). Stabsoffiserer skal gi underordnede situasjonsforståelse, og på samme måte skal underordnede kunne støtte med etablering av situasjonsforståelse på høyere nivå (Laurence, 2011, s. 492). Dette medfører at staben i større grad må ta ansvar for å kunne etablere den kulturforståelsen som er nødvendig for at soldatene skal kunne gjøre jobben sin, for å videreutvikle situasjonsforståelsen.

Utdanning, trening og øving på kultur og kulturforståelse vil gå på bekostning av direkte tiltak som øker styrkebeskyttelsen. For eksempel er trening på «handling ved IED» svært tidkrevende, men særdeles viktig. I befolkningssettet COIN bør kinetiske operasjoner være siste utvei (McFate, 2010, s. 194). Dersom sivile liv går tapt i kamper mot opprørerne, vil de sivile miste tillit til opprørsbekjemperen. McFate argumenterer for at økt kulturforståelse fører til mindre tap, både av egne og sivile (2010, s. 194). Kulturforståelse vil derfor kunne fungere som en styrkebeskytter. Siden 2007 har den amerikanske hæren eksperimentert med et program, kalt *Human Terrain System* (HTS) (McFate, 2010, s. 195). Hensikten med programmet er å støtte militære staber på brigade, divisjon og korps nivå, med forståelse for den lokale befolkningen, og hvordan militære beslutninger vil påvirke denne.

Human Terrain Teams (HTT) opererte på brigade- og regimentsnivå og bestod av militære og sivile rådgivere. Slike lag har vært med på å begrense sivile tap under operasjoner amerikanske soldater har gjennomført (McFate, 2010, s. 195). I enkelte tilfeller har også lagene gitt råd og direkte støtte til kompanisjefer, slik at forståelsen for relasjonen mellom militære handlinger og det kulturelle miljøet ble så lite hemmende som mulig for videre samarbeid (McFate, 2010, s. 195). En slik løsning kan også fungere i norske staber. NUPI rapporten fra 2010 konkluderer med at Forsvaret bør utrede muligheten for å ha spesielt kompetente kulturrådgivere i staber, for å tilføre en nisjekapasitet i internasjonale operasjoner (Holo & Andreassen, 2010, s. 27). En slik funksjon kan bidra til å skape en større forståelse for de militære operasjonenes påvirkning på den lokale befolkningen. Rapporten understreker at man ikke kan forvente at militære ledere og soldater skal være antropologer, men at utdanning på et tidlig tidspunkt kan gi soldater og offiserer bedre forutsetninger for å lykkes (Holo & Andreassen, 2010, s. 27).

4.1.1 Amerikansk og britisk doktrine

For å gjøre leseren oppmerksom på utfordringen med norske doktriner, vil det være nødvendig å se på amerikanske og britisk doktrine. Dette er doktriner som eksplisitt handler om, eller i større grad utdyper, operasjonelle krav til COIN-operasjoner, og er således mer utfyllende enn norske doktriner. Den amerikanske COIN-doktrinen FM 3-24.2 *Tactics in Counterinsurgency* (2009) skal etablere et grunnlag for taktisk utøvelse av COIN-operasjoner på kompani, bataljon og brigade nivået og er en fortsettelse av FM 3-24 *Counterinsurgency*.

FM 3-24 kombinerer en historisk tilnærming med realitetene fra dagens operasjonsmiljø, som er preget av befolkningseksplasjon, urbanisering, globalisering, teknologi, spredning av religiøs fundamentalisme, ressursbehov, klimaendringer og naturkatastrofer (Headquarters Department Of The Army, 2009, s. viii). Med denne innledningen til doktrinen er det åpenbart at mye av fokuset ligger på befolkningen i landet en skal operere i, og hvordan kulturen vil påvirke operasjonene.

I kapittelet om kulturell kompetanse og situasjonsbevissthet, kommer det klart frem at det nyttes en dynamisk kulturforståelse i doktrinen (Headquarters Department Of The Army, 2009, s. 1-19). Doktrinen skaper en oppskrift for å kunne lage en kulturell taksonomi for den aktuelle kulturen en skal operere i. For å kunne lage en slik taksonomi, må ledere definere hva kulturen er påvirket av, variasjoner innad i kulturen og kulturens manifestasjoner. Hva som har påvirket kulturen, og de kulturelle variasjonene skal forklare hvorfor kulturen er slik den er, mens den kulturelle manifestasjonen skal forklare hva en kan forvente seg i møte med kulturen.

For å kunne forstå en kultur, må en forstå hva som påvirker kulturen. Derfor lister FM 3-24.2 opp en rekke spørsmål som skal gi bedre kulturforståelse. Et eksempel er: «Hvem er noen av de største lederne, heltene eller legende gjennom nasjonens historie?» (Headquarters Department of the Army, 2009, s. 1-20) Slike spørsmål skal være med på å kartlegge bakgrunnen for kulturen. De kulturelle variasjonene er adferd, verdier og interesser som er felles i kulturen. Forståelse for variasjonene vil gjøre de militære styrkene mer effektive under forhandlinger, veiledningsroller, befolkningskontroll og den ellers daglige interaksjonen med befolkningene. Kulturelle manifestasjoner er det konkrete uttrykket av en kulturs tanker og adferd, oppfattet og målt av sansene. De skal forklare hvordan en befolkning uttrykker sine meninger om autoriteter, legitimitet, forhandlingsstil, kompromiss og andre lignende tanker og adferd, og således gjøre soldater forberedt på hvordan befolkningen uttrykker seg (Headquarters Department Of The Army, 2009, s. 1-24).

Norske doktriner kan hente mye inspirasjon i amerikansk doktrine. Blant annet er doktrinen enkel å operasjonalisere, siden den lister opp en rekke spørsmål den taktiske sjefen må forholde seg til. Men siden Forsvaret aldri vil gjennomføre COIN-operasjoner alene, er det ikke nødvendig med en egen norsk COIN-doktrine (Ravndal, 2009, s. 26). I stedet bør kanskje norske utdanningsprogram utnytte enkelte av elementene i amerikansk doktrine som legger vekt på en dynamisk tilnærming.

Britisk COIN-doktrine (British Army Field Manual Volume 1 Part 10, Counter Insurgency) fra 2009 argumenterer for at kulturforståelse er essensielt for å lykkes med COIN (British Army, 2009, s. 11-9). Doktrinen mener kulturforståelse er direkte knyttet til sikring av lokalbefolkningens samtykke, og på den måten sikrer *Center of Gravity* (COC) (British Army, 2009). Ved å forstå mennesker bedre, vil en enklere kunne støtte befolkningen med å nå deres ambisjoner. Britisk doktrine lister opp fem temaer som vil gi kulturforståelse: strukturer, historie, livsstil, konvensjoner og hvordan en hilser. Disse fem temaene er ikke ulike de dimensjonene Holmes-Eber (2016) eller amerikansk doktrine fremhever som viktige, men er noe annerledes.

Britisk COIN-tilnærming er ikke ulik amerikanske, men mindre kinetisk (Ravndal, 2009, s. 23). Konseptet er bygd opp av tre søyler: *Engage – Secure – Develop*. Særlig den første søylen, som retter seg direkte inn mot befolkningen, er grunnmuren i konseptet (Ravndal, 2009, s. 23). Denne delen krever en høy grad av kulturforståelse og kontinuitet. Derfor har britene iverksatt tiltak for å sikre kulturforståelse i sin organisasjon, både gjennom utdanning, og ved å depolyere stabsmedlemmer i tolv måneder, i stedet for seks. Britenes utdanning innenfor fagfeltet kulturforståelse omfatter konseptuelle faktorer og fysisk trening på møter med kultur (British Army, 2009). Det er tydelig at doktrinen har et gjennomtenkt konsept for kulturforståelse, som er forankret i en doktrine.

Det kan hevdes at britisk doktrine er vanskelig å forstå. Ravndal mener den britiske doktrinen er den som er best egnet til å adopteres for norske offiserer. Samtidig er den vanskelig å operasjonalisere (2009, s. 26). Det er liten tvil om at kulturforståelse og befolkningen generelt er viktig i doktrinen, men det er vanskelig å tolke hvordan britene opparbeider seg den kunnskapen som er nødvendig for å lykkes. Denne oppgaven ser ikke på graderte dokumenter og utdanningsprogram, og kan derfor gi et uriktig bilde av hva som er realiteten.

I Norge skal reglementer og håndbøker være basert på komponentdoktriner, som igjen er basert på gjeldende FFOD (FST, 2007, s. 9). FFOD er igjen påvirket av NATO-doktriner. Det er ikke fordelaktig at FDLO 2004 skal være et produkt av FFOD, når siste FFOD kom i 2014. FDLO 2004 er styrende for reglementer og håndbøker, og det er etter min mening et problem at disse ikke oppdateres parallelt (FST, 2007, s. 9). Doktriner, reglementer og håndbøker som nyttes på taktisk nivå bør gjenspeile de utfordringene en kan stå ovenfor i neste operasjon. Kulturforståelse bør være forankret i doktrine for å gi fagfeltet den tyngden og plassen det fortjener i en oppsettingsperiode, eller under utdanning, trening og øving forøvrig.

4.2 Utdanning

For å konkludere med hvilket forbedringspotensial de norske doktrinene har, er en avhengig av å ha en forståelse for dagens utdanningsprogrammer og fagplaner. En av de ikke-dimensjonerende oppgavene til Forsvaret lyder slik: «*Delta i flernasjonalt krisehåndtering, herunder fredsstøttende operasjoner*» (FST, 2014, s. 37). I slike operasjoner mener FFOD 2014 det er viktig å opprettholde taktisk mobilitet, som blant annet innebærer å ha kulturforståelse (FST, 2014, s. 31). Hva dette spesifikt betyr, utdypes ikke i doktrinen. Grunnleggende soldatutdanning 2 (GSU2), som alt personell som skal operere i utlandet skal fullføre, skal gi soldater, befal og offiserer tilstrekkelig med utdanning.

GSU2 D6 Fellesfag utenlandsoperasjoner er navnet på fagplanen som skal gi soldater, befal og offiserer den kulturforståelsen de trenger før deployering. Den første leksjonens beskrivelse lyder som følger: «Soldaten skal forstå hvordan kunnskap om andre kulturer, herunder etikk og religionskunnskap, bidrar til egen styrkebeskyttelse og mulighet for måloppnåelse i oppdragsløsning» (Hærens Våpenskole, 2010, s. 39). Videre skal *leksjon 2* gi soldaten en forståelse for bakgrunnen for konflikten, hva operasjonen kan innebære og således motiveres for tjeneste. Hva *leksjon 1 og 2* faktisk inneholder står det lite om, og det finnes ingen leksjoner tilgjengelig på Forsvarets oversikt over bestemmelser, instruksjoner og direktiver på intranett. Det antydes i denne oppgaven derfor at det er opptil hver enkelt avdelingssjef å gi leksjonene det innholdet han eller hun mener er relevant. Det skal sies at GSU2 er et minimumskrav, og at styrkeprodusent står fritt til å pålegge tilleggsutdanning og ytterligere operasjonsspesifikk utdanning.

I utdanningshenvisningen under GSU2 D26 kultur og religionsforståelse, refereres det til et dokument kalt *Training and Education for Peace Support Operations* (TEPSO) vedlegg E-1 (Hærens Våpenskole, 2010, s. 40). Denne referansen er til et vedlegg i TEPSO som ikke har noe med verken kultur eller religion å gjøre, og kulturforståelse oppfattes igjen som neglisjert. TEPSO vedlegg E-6 derimot, heter *Cultural Awareness*, og fremstår som noe mer relevant. Dette kapittel omfatter tre treningsmoduler. Den første er *Mission Area Information* og skal føre til at soldaten identifiserer seg med oppdraget. Videre skal soldaten kjenne til den etiske, politiske og juridiske årsaken til oppdraget. Soldaten skal også være kjent med spesifikke karakteristika ved operasjonsområdet, som for eksempel geografi, etnisiteter, kjønn, religion og klimatiske aspekter med mer (NATO, 2016, s. E-6-2).

Den andre treningsmodulen, *Ethical Characteristics and Code of Conduct*, skal gjøre soldaten bevisst på hva FSO er (NATO, 2016, s. E-6-4). Den tredje og siste treningsmodulen er: *Gender Perspective in Peace Support Operations Including Woman, Peace and Security (WPS) and Conflict-Related Sexual Violence (CRSV)*. Treningsmodulen har til hensikt å forberede en styrke på å identifisere brudd på FNs sikkerhetsrådsresolusjon om kvinner og trene på å rapportere tilfeller (NATO, 2016, s. E-6-6). Det er vanskelig for å forstå at disse treningsmodulen skal gjøre norske soldater forberedt til COIN når utdanningsprogrammene er rettet mot FSO.

TEPSO referer til et annet dokument i treningsmodulene rettet mot kulturforståelse. Dette dokumentet er *Guidance for the Conduct of Tactical Stability Activities and Tasks (ATP-3.2.1.1)* (2010) som Norge har sagt seg enige i å bruke i *Standardization Agreement 2606 (STANAG 2606)*. I dokumentet er særlig kapittelet som omhandler befolkningen aktuelt. Selv om norsk kulturforståelse i dag baserer seg på en beskrivende forståelse, er det tydelig at ATP-3.2.1.1 er rettet mot den dynamiske tilnærming. Dette kan argumenteres for siden ATP-3.2.1.1 definerer kulturforståelse til å være forståelse for at ulike grupper og individer kan ha ulike syn på samme situasjon (NATO, 2010, s. 2-5). Dokumentet uttrykker viktigheten av utdanning for soldater og offiserer for å forstå dynamikken i kulturen, og ikke kun det overfladiske. At ATP-3.2.1.1 er grunnlaget for GSU2 er vanskelig å forstå, siden ordlydene og tilnærmingen til kultur er meget forskjellig.

Afghanistanrapporten foreslår at erfaring fra Afghanistan i større grad må institusjonaliseres (2016, s. 204). Dette må gjøres på alle nivåer; fra operasjonelt til strategisk. Å institusjonalisere erfaringer med kultur, vil måtte bety å forankre nyetablert erfaring i doktriner, reglementer og håndbøker, som i fremtiden vil være fordelaktig for styrker som skal operere i utlandet. McFate konkluderer også med at det amerikanske forsvaret må institusjonalisere programmer, doktriner og trening som er utarbeidet under konfliktene i Irak og Afghanistan (2010, s. 200). Dersom man unngår å institusjonalisere erfaringer, vil alle lærdommer som er gjort bli glemt (McFate, 2010, s. 200). Dersom amerikanske styrker igjen skal operere i operasjonsområde, vil styrkene måtte bygge opp alle kapabiliteter på nytt og vil det koste mye penger, ta veldig lang tid og det vil ta livet av både sivile og egne soldater (McFate, 2010, s. 210).

Siden 1942 har amerikanske styrker hatt kunnskap om viktigheten av en systematisk beskrivelse av sosiale strukturer og dynamikker for å kunne bedrive opprørsbekjempelse (McFate, 2010, s. 201). Dette ble gjenopptaget i 1965, og igjen i 2005. McFate mener en unngåelse av å institusjonalisere erfaringer fra Irak og Afghanistan, ville være en forsømmelse av historien (2010, s. 210). Afghanistanrapporten har selv konkludert med at det er viktig å institusjonalisere kulturforståelse og andre erfaringer fra Afghanistan (2016, s. 204). Det er stor sannsynlighet for at norske styrker igjen skal operere i konfliktområder blant sivile mennesker, der *COC* er befolkningen. Dersom det ikke gjøres, og tidligere modeller og metoder nyttes, vil styrker som depolyserer fortsatt være preget av manglende kulturforståelse, fordommer og etnosentrisme.

4.3 Utfordring for organisasjonskulturen

En sterk følelse av gruppeidentitet og tilhørighet, som et produkt av kultur, kan føre til etnosentrisme. Det betyr at man mener egen kultur er overlegen en annen (Samovar, Porter, & McDaniel, 2011, s. 13). Vi som bor i Norge er svært heldige, vi får ofte høre at Norge er verdens lykkeligste land, verdens rikeste land og mange vil påstå at vi bor i verdens fineste land. Slike uttalelser kan føre til at vi hever oss over andre lands kulturer, og ikke klarer å se verden fra en annen kulturs perspektiv. Det er helt naturlig å føle seg komfortabel med mennesker som er lik en selv, og som kommer fra samme kultur. Man vet hva slags reaksjon man kan forvente i ulike situasjoner, hvilken adferd som er normal og kommunikasjon er enkelt. Like normalt er det å bli ukomfortabel når en blir konfrontert med en ukjent kultur, med andre sosiale verdier, forskjellig tro og adferd. Man vil da ikke vite hva man kan forvente, og kommunikasjon vil være vanskelig. Men å vurdere slike ulikheter negativt, kun fordi verdiene, troen og adferden ikke er lik egen kultur, er et produkt av etnosentrisme. Det vil svekke og skade interkulturell kommunikasjon (Samovar, Porter, & McDaniel, 2011, s. 13).

Dersom man tror at den gruppen mennesker man tilhører er universets senter, vil man dømme alle andre grupper utfra eget perspektiv (McFate, 2010, s. 198). Det er ingen som er immune mot etnosentrisme, verken individer eller militære organisasjoner. Etnosentrisme kan skape store problemer for oppdragsløsningen til en militær organisasjon. For eksempel har en soldat, som tjenestegjorde i den britiske hæren i Nord Irland, uttalt følgende: “All these (Catholic) estates are horrid, but largely because so many of the inhabitants have no standards and live in them like animals ... these inhabitants could turn Eaton Square in Belgravia into a slum” (McFate, 2010, s. 198).

En slik uttalelse vitner om etnosentrisme, og den militære konteksten gjør ikke problemet noe mindre. Den daglige trusselen fra fiender en ikke kan identifisere seg med, eller forstå seg på, vil gjøre at soldater og offiserer tenderer mot etnosentrisme i større grad (McFate, 2010, s. 198). Et annet eksempel er fra *United States Marine Corps* (USMC), der styrken hadde ansvar for sikring av en base i Fallujah:

My marines were almost wholly uninterested in interacting with the local population. Our primary mission was the security of Camp Fallujah. We relieved soldiers from ... Division and their assessment was that every local was participating or complicit with the enemy. This view was quickly adopted by my unit and framed everything – all of our actions and reactions.

(McFate, 2010, s. 198)

Etnosentrisme kan i noen tilfeller være en bieffekt av å være i krig og konfliktområder. Dersom en soldat ser egne bli drept av fienden, som soldaten vet var «sivil» kort tid før han skjøt og drepte makkeren, vil dette sannsynligvis føre til økt etnosentrisme (McFate, 2010, s. 199). Ken Booth (2014) mener etnosentrisme fører til økt villighet hos soldater til å ta liv, og at det gjør det å drepe enklere. Gruppetilhørighet, nasjonalisme og etnosentrisme er sammen om å gjøre militæret til et effektivt virkemiddel. Ved å polarisere inn- og utgruppe-følelser, vil etnosentrisme gjøre det enklere for samfunnet å akseptere militærtjeneste, og for individer å akseptere en livslang karriere i militæret. Etnosentrisme kan også bidra til at «mannen på gata» synes det er greit at skattepengene han betaler går til krigføring i et annet land. Etnosentrisme kan overtale oss til at militæret er et nødvendig onde (Booth, 2014, s. 95).

Ken Booth argumenterer for at etnosentrisme vil føre til økt samhold i gruppen i farlige situasjoner (2014, s. 97). Etnosentrisme fører til økt bevisstgjøring av den viktigste interessen for dem alle; fysisk sikkerhet (Booth, 2014, s. 97). Fra et rent militært perspektiv, særlig på det taktiske nivået, vil en slik bevisstgjøring være kritisk for å kunne overleve. I stridskontakt med fienden vil etnosentriske holdninger føre til aksept av krigens og konfliktens brutalitet, og gjøre det enklere for soldatene å ta liv. Ken Booth (2014) mener uavhengig av hvor nobel saken er, at krig alltid vil være en skitten aktivitet som må gjøres enkel å takle for soldaten, hvor etnosentrisme er et av hjelpemidlene. McFate mener denne tankegangen tilhører 1. verdenskrig, og ikke dagens COIN-operasjoner (2010, s. 199).

Opprørsbekjempelse fører med seg andre utfordringer enn kun å ta liv. McFate foreslår at COIN krever mer enn kun effektiv angrep rettet mot fienden (2010, s. 192). For å kunne overtale befolkningen til å motstå opprørernes løsninger, og heller omfavne myndighetene sine, må opprørsbekjemperen kunne forstå hvordan befolkningen opplever og forstår verden. En effektiv opprørsbekjemper kan forstå opprørernes motivasjon. I motsetning til 1. verdenskrig, krever COIN-operasjoner at etnosentrisme blir bekjempet på alle nivåer, slik at det opparbeides kulturforståelse. Inngående kulturforståelse kan være med på å redusere faren for etnosentrisme, men også bevisstgjøring av fenomenet vil være nødvendig (McFate, 2010, s. 199).

5 Konklusjon

Kulturforståelse har alltid hatt en plass i krigføring, i hvert fall siden Clausewitz sin periode, og en historisk forankring gjør ikke temaet mindre interessant. Teorien som finnes har blitt sammenlignet med dagens norske kulturforståelse. Kapittelet vil ta for seg funn i oppgaven, og svare på problemstillingen: **Hvilken plass har kulturforståelse i norsk doktrine, reglement og håndbøker?**

Drøftingen viser at dagens modeller, prosedyrer og prosesser baserer seg på beskrivende kulturforståelse som beskriver kulturer overfladisk, og er således ikke et godt verktøy for militære styrker i COIN-operasjoner. Beskrivende kulturforståelse samsvarer ikke med dagens globaliserte samfunn og kompliserte befolkede operasjonsområder. For å kunne forstå kulturen i den grad som er nødvendig, må doktriner, reglementer og håndbøker legge vekt på dynamisk kulturforståelse og operasjonell kultur. Slik FM 3-24.2 beskriver kulturforståelse, med tilhørende spørsmål til operasjonsplanleggeren, vil kunne gi norske soldater en fordel på slagmarken. Styrkene vil ha mer inngående kunnskap om kulturen og hvordan deres handlinger påvirker menneskene i den og således bidra til økt støtte blant befolkningen. Det foreligger historiske bevis for at støtte blant befolkningen direkte fører til vellykkede operasjoner (NATO, 2010, s. 2-6).

COIN-operasjoner vinnes ved å vinne befolkningens støtte (Thompson, 2005; Galula, 2006). Dette medfører at COIN-operasjoner må gjennomføres blant befolkningen (Pfanner, 2007, s. 719). Beskrivende kulturforståelse tillegger alle mennesker i en kultur de samme essensene, noe som ikke er beste praksis, som vist i denne oppgaven. Kultur utspiller seg i møte med andre mennesker, og avgjøres av posisjon og situasjon (Dahl, 2013, s. 41). Dette medfører at kulturforståelse i COIN er en prosess og kulturforståelsen utvikles kontinuerlig. Kultur vil ikke la seg forstås gjennom modeller og prosedyrer som klassifiserer kulturer med bakgrunn i ens egen kultur (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 287). Som vist i denne oppgaven, henger de ulike operasjonelle kulturdimensjonene sammen, og skaper et helhetlig bilde av hvordan de ulike kulturene kan forstås av offiseren (Salmoni & Holmes-Eber, 2008, s. 284). Dette er særlig viktig, da operasjonsplanleggeren – som er den taktiske sjefen – skal ta de riktige avgjørelsene i en operasjon som føres blant mennesker, av mennesker. For å kunne endre de prosessene som i dag styrer hvordan vi forstår kultur, er det nødvendig med en forankring i norske doktriner.

En institusjonalisering av erfaringer gjort i Afghanistan bør være grunnlaget for en forankring i doktrinene. Gjennom å institusjonalisere erfaringer og lærdommer vil Forsvaret kunne utnytte de feilene som er begått og ha en bedre forutsetning til å lykkes ved neste COIN-operasjon. Forsvaret bør utnytte erfaringene som er gjort i Afghanistan til å oppdatere og utvikle allerede eksisterende utdanningsprogram, slik at den på best mulig måte kan operasjonaliseres for soldater og offiserer (Holo & Andreassen, 2010, s. 27). Utdanningsprogrammene må være forankret i doktriner og gjenspeile NATO sine dokumenter som omhandler kulturforståelse.

Reglementer og håndbøker blir påvirket av doktriner og vil ikke bli bedre om ikke begrepet forankres. En mulighet kan være å utvikle en egen norsk COIN-doktrine, men en slik prosess vil være krevende og lang. Ravndal mener en feltmanual kan være en løsning, og at den da ikke bør være lenger enn 50 sider (2009, s. 26). Den skal være kort og konsis, slik at den enkelt kan operasjonaliseres av soldater og offiserer. En slik feltmanual bør forklare kort hva COIN er, når slike operasjoner skal nyttes, men viktigst av alt må den forklare de logiske linjene i operasjonen (Ravndal, 2009, s. 26).

Operasjonalisering av begrepet kulturforståelse kan gjøres på flere måter, blant annet slik som FM 3-24.2 har gjort det. For den amerikanske offiseren, er det enkelt å ta opp taktikk håndboken å svare på de spørsmål som står skrevet i denne. Dette vil gi offiseren økt forståelse av kulturen, samtidig som situasjonsbevisstheten bygges, og kulturen operasjonaliseres. Salmoni og Holmes-Eber sine kulturelle dimensjoner vil gi offiserer økt kulturforståelse da dimensjonene sees i sammenheng, og ikke som enkeltelementer som er uavhengige av hverandre (2008, s. 39). Ved å forenkle operasjonaliseringsprosessen vil planleggings- og beslutningsgrunnlaget i COIN-operasjoner øke.

En dynamisk kulturforståelse vil være med på å bekjempe etnosentrisme på alle nivåer (McFate, 2010, s. 198). Jeg tror etnosentrisme har preget de norske holdningene til den afghanske kulturen, og således bidratt til at Forsvaret ikke har opparbeidet seg den kunnskapen om kulturen som er nødvendig. Dynamisk kulturforståelse, vil kunne gi norske soldater den forståelsen av kulturene som er nødvendig for å vinne befolkningens støtte og løse oppdraget.

Litteraturliste

- Booth, K. (2014). *Strategy and Ethnocentrism*. New York: Routledge Revivals.
- British Army. (2009). *British Army Field Manual Volume 1 Part 10 Countering Insurgency*. London: Ministry of Defence (MOD).
- Clausewitz, C. v. (1976). *On war*. New Jersey: Princeton University Press.
- Dahl, Ø. (2013). *Møter mellom mennesker*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. (2016). *En god alliert - Norge i Afghanistan 2001-2014*. Oslo: Norges offentlige utredninger.
- Endsley, M. R. (1995). *Toward a theory of situation awareness in dynamic systems*. Lubbock, Texas: Texas Tech University.
- Eriksen, T. H. (2010). *Små steder - Store spørsmål* (3. utgave. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- FST. (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine*. Forsvarsstaben.
- FST. (2014). *Forsvarets fellesoperative doktrine*. Forsvarsstaben.
- Galula, D. (2006). *Counterinsurgency Warfare*. Westport: Praeger Security International.
- Georgieva, V., & Marinov, P. (2017). INTERCULTURAL INTERACTIONS IN A MILITARY CONTEXT. *DE GRUYTER*, ss. 153-162.
- Headquarters Department Of The Army. (2009). *FM 3-24.2 Tactics in Counterinsurgency*. Washington, DC: Headquarters Department Of The Army.
- Headquarters Department Of The Army. (2014). *FM 3-24, INSURGENCIES AND COUNTERING INSURGENCIES*. Washington DC: Headquarters Department Of The Army.
- Hærens Våpenskole (HVS). (2015). *Stabshåndbok for Hæren - Plan- og beslutningsprosessen*. Rena: Sjef Hærens Våpenskole.
- Hærens Våpenskole. (2010). *Grunnleggende soldatutdanning 2*. Rena: Hærens Våpenskole.
- Holmes-Eber, P. (2016). Dealing with Cultural Differences. I S. Rietjens, & G. Lucius, *Effective Civil-Military Interaction in Peace Operations* (ss. 191-204). New York: Springer International.
- Holo, T., & Andreassen, M. D. (2010). *Kultur på ville veier: En gjennomgang av Forsvarets satsing på kulturforståelse*. Oslo: NUPI.
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utgave. utg.). Oslo: Abstrakt Forlag.

- Kilcullen, D. (2006). *Twenty-Eight Articles Fundamentals of company-level counterinsurgency*. Hentet Mars 12, 2018 fra Air University (AU): http://www.au.af.mil/info-ops/iosphere/iosphere_summer06_kilcullen.pdf
- Kirkman, B. L., Lowe, K. B., & Gibson, C. B. (2006, Mai 4). *A quarter century of Culture's Consequences: a review of empirical research incorporating Hofstede's cultural values framework*. Hentet Mars 19, 2018 fra https://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/K_Lowe_AQuarter_2006.pdf
- Laurence, J. H. (2011). *Military Leadership and the Complexity of Combat and Culture*. Hentet Februar 5, 2018 fra EBSCOhost: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=f76a4a7b-c1b3-4ae2-a072-8af992ed4593%40sessionmgr104>
- McFate, M. (2010). Culture. I T. Rid, & T. Keaney, *Understanding counterinsurgency* (ss. 189-204). New York: Routledge.
- NATO. (2010). *Guidance for the Conduct of Tactical Stability Activities and Tasks*. Ukjent: NATO.
- NATO. (2016). *Training and Education for Peace Support Operations* (Edition C Version 1. utg.). Ukjent: NATO Standardisation Office (NSO).
- NATO. (2017). *NATO GLOSSARY OF TERMS AND DEFINITIONS*. Brussel: NATO Standardization Agency.
- Nyhamar, T. (2009, Desember 31). *Counterinsurgency Field Manual FM 3-24 and operations*. Forsvarets forskningsinstitutt (FFI). Oslo: Forsvarets forskningsinstitutt (FFI).
- Pfanner, T. (2007, 01 07). *Interview with General Sir Rupert Smith*. Hentet Mars 31, 2018 fra International Committee of the Red Cross: https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_864_interview_rupert_smith.pdf
- Ravndal, J. A. (2009). *Counterinsurgency - when theory meets reality*. Forsvarets forskningsinstitutt (FFI). Oslo: Forsvarets forskningsinstitutt.
- Salmoni, B. A., & Holmes-Eber, P. (2008). *Operational Culture for the Warfighter*. Quantico, Virginia: Marine Corps University Press.
- Samovar, L. A., Porter, R. E., & McDaniel, E. R. (2011). *Intercultural Communication: A reader* (13. utgave. utg.). Wadsworth CENGAGE Learning.
- Thompson, R. (2005). *Defeating Communist Insurgency*. St. Petersburg, Florida: Hailer Publishing.

Utenriksdepartementet, Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet. (2009, Juni). Strategi for helhetlig norsk sivil og militær innsats i Faryab-provinsen i Afghanistan. Oslo, Norge.